

Dr hab. Adam Świeżyński, prof. ucz.

Instytut Filozofii

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Powtórna recenzja rozprawy doktorskiej
ks. mgra Tomasza Pieczyńskiego
pt. „Konsekwencje bioetyczne aplikacji komórek macierzystych
we współczesnej medycynie”

(Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Teologicznych, Szczecin 2021)

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska jest poprawioną wersją rozprawy, której recenzję przedstawiłem w grudniu 2020 roku. Zgodnie z uchwałą podjętą przez Radę Naukową Instytutu Nauk Teologicznych Uniwersytetu Szczecińskiego w dniu 14 stycznia 2021 roku wspomniana rozprawa została skierowana do poprawy, a zgodnie z uchwałą z dnia 13 maja 2021 roku została skierowana do ponownej oceny.

Poprawiona rozprawa zawiera następujące zmiany w stosunku do wersji wcześniejszej:

- 1) W rozdziale 2. zmodyfikowany został jego tytuł oraz zmieniono układ treści i częściowo zawartość rozdziału;
- 2) W rozdziale 3. zmieniony został układ i częściowo zawartość treści punktu 3 (*Lekarz wobec współczesnych możliwości technicznych – w kierunku medycyny systemowej*);
- 3) Drobne zmiany nastąpiły także w treści *Wstępu* i *Zakończenia* rozprawy oraz w *Bibliografii*.

Cel rozprawy, główna teza oraz zasadnicze konkluzje i wnioski pozostały bez istotnych zmian.

Oceniając przedłożoną rozprawę w wersji poprawionej, odniosę się kolejno do: (1) uwzględnienia przez autora rozprawy moich uwag zgłoszonych w pierwszej recenzji, (2) zasadności i znaczenia zmian wprowadzonych przez autora w treści rozprawy.

Odnosząc się do kwestii uwzględnienia przez autora rozprawy uwag zgłoszonych przez mnie w pierwszej recenzji, stwierdzam, że:

- 1) Autor zrezygnował z używania określenia „etyczno-filozoficzne” (w odniesieniu do aspektu, oceny, argumentacji) i wprowadził w to miejsce określenie „antropologiczno-

etyczne”. Zmianę tę wyraźnie zasugerowałem w swojej recenzji. Jednak we *Wstępie* pozostawił rozróżnienie na filozoficzne i etyczne, co, w moim przekonaniu, jest pewną niekonsekwencją, być może wynikającą z przeoczenia autora (s. 6).

- 2) W rozdziale 2. kolejność punktów 1. i 2. została zmieniona zgodnie z moją uwagą, że najpierw należy omówić argumentację przyrodniczo-medyczną, a dopiero w drugiej kolejności etyczną, gdyż aspekt przyrodniczo-medyczny zastosowania komórek macierzystych jest postawą dla ukazania aspektu etycznego tego zastosowania, przy uwzględnieniu jeszcze aspektu antropologicznego.
- 3) W rozdziale 2. autor pozostawił punkty, w których prezentuje stosunek poszczególnych religii do kwestii zastosowania komórek macierzystych (p. 3) oraz aktualne ustalenia prawne w tym zakresie (p. 5). Podtrzymuję moją uwagę z pierwszej recenzji, w której poddałem w wątpliwość zasadność omawiania tych zagadnień, gdyż nie dotyczą one wprost problematyki określonej w tytule rozprawy, a więc konsekwencji bioetycznych.
- 4) Autor nie uwzględnił mojej uwagi dotyczącej umiejscowienia w strukturze rozprawy ostatniego akapitu w p. 1.2.1. z rozdziału 3., który, zgodnie z moją sugestią, powinien znaleźć się jako część p. 1. (w wersji poprawionej – p. 2) w rozdziale 2., gdyż dotyczy aspektu etycznego pozyskiwania komórek macierzystych.
- 5) Autor nie zrezygnował z prezentacji stanowisk różnych religii na temat komórek macierzystych na podstawie źródeł, które uznałem za wysoce niewystarczające (m.in. materiały ze strony BBC). Choć, jak wspomniałem powyżej, samą prezentację tego zagadnienia uważam za zbędną w omawianej rozprawie, to jednak w mocy pozostaje moja uwaga o konieczności stosowania odpowiedniej literatury przedmiotu.
- 6) Autor zrezygnował z wątpliwego, w moim przekonaniu, podziału na literaturę źródłową i pomocniczą. Kryterium tego podziału, biorąc pod uwagę wyszczególnione publikacje, było dla mnie całkowicie niejasne, a obecnie, po dokonanej zmianie, ta usterka została wyeliminowana.
- 7) Moja najistotniejsza uwaga dotyczyła argumentacji przedstawionej w rozdziale 3. Podstawową słabość tej argumentacji dostrzegłem w tym, że autor rozprawy nie dość wyraźnie i przekonująco powiązał postulat medycyny rozumianej holistycznie z problematyką komórek macierzystych. Niektórych kwestii z zakresu problematyki komórek macierzystych, związanych z omawianym postulatem, autor wystarczająco nie dopowiedział. Zabrakło wyraźnego wskazania na to, że zastosowanie komórek macierzystych w medycynie i związane z tym problemy wskazują na potrzebę innego

niż czysto techniczno-pragmatyczne traktowanie procesu terapeutycznego i na inne niż redukcjonistyczne rozumienie pacjenta, którego ten proces dotyczy. Obszerne fragmenty pracy, dotyczące wspomnianego postulatu medycyny holistycznej, miały charakter zbyt ogólnikowy i trudno było odnaleźć w nich klarowną argumentację, związaną wprost z wcześniejszymi ustaleniami autora, zawartymi w rozdziale 2. Dlatego odniosłem wrażenie, że autor nie w pełni dostrzega te zależności, że nieco arbitralnie nadbudowuje (lub wręcz „rozdmuchuje”) swój postulat, równocześnie pomijając w jego uzasadnieniu wspomniane odniesienie do problemu komórek macierzystych, a przez to osłabia jego wydźwięk. Oczekiwałem zatem znacznie bardziej wnikliwej i rozbudowanej argumentacji, nawiązującej bezpośrednio do kwestii przedstawionych w dwóch pierwszych rozdziałach. Niestety, w poprawionej wersji rozprawy nie odnalazłem uzupełnienia wspomnianych braków ani udoskonalenia stylu argumentacji. Nadal więc aktualne pozostają moje uwagi na temat zbyt dużej ogólnikowości i braku klarowności argumentacyjnej we wskazanym zakresie.

- 8) Większość zasygnalizowanych przeze mnie usterek językowych, interpunkcyjnych, gramatycznych i stylistycznych została usunięta, jednak część z nich nadal pozostała w poprawionej wersji rozprawy. Dostrzegam je m.in. na s.: 6, 19, 30, 47, 70.

Podsumowując, stwierdzam, że autor rozprawy uwzględnił w jej poprawionej wersji niektóre ze zgłoszonych przeze mnie uwag. Jednak nie dokonał zmian związanych z najistotniejszym zastrzeżeniem, jakie zgłosiłem w pierwszej recenzji, wobec treści rozdziału 3.

Z kolei odnosząc się do zasadności i znaczenia zmian wprowadzonych przez autora w treści poprawionej wersji rozprawy, stwierdzam, że:

- 1) Zmiany dokonane w rozdziale 2: polegają zasadniczo na innym pod względem kolejności rozkładzie tekstu rozprawy w stosunku do wersji pierwszej oraz na zmianie brzmienia tytułu punktu 2. i dwóch tytułów podpunktów w punkcie 2., a ponadto na uzupełnieniu treści o dwa kilkustronicowe fragmenty tekstu: fragment dotyczący filozoficznych podstaw ogólnej koncepcji człowieka jako „fundamentalnego dawcy komórek macierzystych” (p. 2.1.) oraz o fragment zatytułowany „Aspekty teologiczne” (p. 4.). Gdy chodzi o pierwszy z nich, autor rozprawy odwołuje się w nim do antropologicznych poglądów V.E. Frankla, które, w opinii autora rozprawy, wskazują na duchowy wymiar natury ludzkiej, i mogą być argumentem na rzecz nieredukcjonistycznego traktowania człowieka w perspektywie działalności medycznej. Nie przeczę prawidłowemu zaprezentowaniu tych poglądów, jednak zastosowanie w

tym miejscu rozprawy koncepcji Frankla wydaje mi się dość arbitralnym wyborem, którego autor nie uzasadnia. Nie przekonuje mnie także określenie wspomnianego autora mianem „filozofa”, gdyż był on raczej badaczem zajmującym się psychologią i psychoterapią, a zagadnienia ściśle filozoficzne pojawiały się na marginesie jego działalności naukowej. Natomiast określenie „fundamentalny dawca”, użyte przez autora rozprawy w tytule omawianego podpunktu, uważam za językowo niezręczne. Z kolei drugi wprowadzony do rozprawy fragment na temat aspektów teologicznych uważam za całkowicie zbędny w kontekście tematu rozprawy oraz jej celu, określonego we wstępie. Pozytywnie zaś oceniam zmianę, polegającą na odwróceniu kolejności omawiania różnych aspektów komórek macierzystych, tzn. na zaprezentowaniu najpierw aspektu medyczno-przyrodniczego, a następnie antropologiczno-etycznego.

- 2) Zmiany dokonane w rozdziale 3. mają charakter raczej „kosmetyczny”, ograniczają się bowiem do usunięcia niektórych fragmentów tekstu i uproszczenia struktury punktu 3. oraz do drobnych korekt w tekście, które jednak nie wnoszą nic nowego ani istotnego do treści rozprawy.
- 3) Podobny zakres i znaczenie mają pozostałe zmiany wprowadzone do tekstu rozprawy, obecne we *Wstępie*, *Zakończeniu* i *Bibliografii*.

Podsumowując całość dokonanych przez autora rozprawy zmian, stwierdzam, że niektóre z nich umożliwiły lepsze uporządkowanie i zaprezentowanie treści (zmiana kolejności podpunktów w rozdziale 2. oraz uproszczenie struktury rozdziału 3.). Inne zaś niepotrzebnie wprowadziły do rozprawy nowe wątki (p. 4. w rozdziale 2.). Ogólnie rzecz biorąc, zmiany wprowadzone do rozprawy nie wpłynęły na jej zasadniczy kształt i zawartość. Można je określić raczej jako drobne korekty i lokalne modyfikacje, częściowo udane, a częściowo zbędne. Z tego też powodu ograniczyłem się w obecnej recenzji do omówienia dostrzeżonych zmian, a pominąłem inne fragmenty rozprawy, na temat których obszernie wypowiedziałem się w pierwszej recenzji. Zawarte tam spostrzeżenia i ocenę nadal podtrzymuję.

Podsumowując całość przedłożonej do oceny poprawionej wersji rozprawy, pragnę podtrzymać moją opinię, wyrażoną w pierwszej recenzji. Omawiana rozprawa posiada swoje zalety, do których należy zaliczyć: (1) podjęcie zagadnienia bardzo ważnego i aktualnego w świetle rozwoju współczesnej medycyny, oddziałującego silnie na świadomość społeczną oraz posiadającego istotny i aktualny kontekst światopoglądowy; (2) umiejętne i klarowne zaprezentowanie aspektów medycznych związanych z zagadnieniami dotyczącymi komórek macierzystych; (3) trafne (choć nieco ograniczone) powiązanie ustaleń na gruncie etyki z

ujęciami przyjmowanymi na gruncie antropologii; (4) zaproponowanie (choć nie w pełni skutecznie i zbyt ogólnie) dodatkowego, aktualnego (odwołującego się do zastosowania komórek macierzystych) uzasadnienia dla realizacji holistycznego podejścia do pacjenta w ramach współczesnej medycyny; (5) wykazanie (choć ze wskazanymi powyżej ograniczeniami) konieczności zrelatywizowania znaczenia terapii za pomocą komórek macierzystych, wynikającego zarówno z ograniczeń medycznych, jak i etycznych. Natomiast wśród najważniejszych mankamentów i braków rozprawy ponownie trzeba wymienić: (1) ograniczoną i nie w pełni przekonującą argumentację na rzecz realizacji medycyny holistycznej z perspektywy problematyki komórek macierzystych, zawartą w rozdziale 3.; (2) zbędne wątki tematyczne dotyczące stosunku religii do problemu zastosowania komórek macierzystych oraz niepotrzebne odwoływanie się do wypowiedzi umocowanych na gruncie teologii.

Pragnę także powtórzyć, że wartym podkreślenia i docenienia jest rzeczowy i wyważony sposób, w jaki autor dokonuje ocen zarówno w zakresie aspektu medycznego, jak i aspektu bioetycznego problematyki podjętej w rozprawie. W ten sposób unika oderwania się od realiów biomedycznych omawianych kwestii, ich ideologizowania oraz pomieszania płaszczyzn poznawczych (naukowo-przyrodniczej i filozoficznej). Ten styl argumentowania może wydawać się poniekąd oczywisty, gdy chodzi o pracę naukową, jednak w prowadzonych obecnie dyskusjach i sporach bioetycznych nie jest to tak powszechnym zjawiskiem, jak można by sądzić.

Podsumowując, stwierdzam, że poprawiona wersja recenzowanej rozprawy doktorskiej nie różni się znacząco od wersji poprzedniej. Jednak uwagi tej nie traktuję jako zarzutu wobec autora rozprawy, gdyż nie wnioskowałem o jej modyfikację ani o skierowanie do poprawy. W mojej opinii gruntowne zmiany w rozprawie nie były potrzebne, choć czuję pewien niedosyt, gdy chodzi o stopień uwzględnienia moich uwag z pierwszej recenzji. Nadal więc podtrzymuję chęć skierowania do autora rozprawy pytań, które postawiłem w pierwszej recenzji: Czy medycyna holistyczna, ukazana w rozprawie jako niezwykle pożądana dla człowieka, niesie ze sobą jakieś niebezpieczeństwa lub posiada słabości z punktu widzenia celów stawianych działalności terapeutycznej? Czy rozwiązując jedne problemy w zakresie strategii leczenia, równocześnie generuje inne, które będą wymagać dalszego poszukiwania bardziej doskonałego modelu medycyny praktycznej? Jeśli tak, to jakie?, i przede wszystkim: Jak autor pełniej uzasadniłby potrzebę medycyny holistycznej w kontekście zeprezentowanej problematyki komórek macierzystych?

Mając na uwadze zarówno wskazane zalety, jak i wymienione wady recenzowanej rozprawy doktorskiej, ponownie uznaję, że te pierwsze przeważają nad drugimi, nie tylko liczebnie, ale także pod względem doniosłości. Recenzowana rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz podstawową umiejętność prowadzenia badań w ramach pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, choć nie jest ono pozbawione usterek, o których wspominałem. W moim przekonaniu rozprawa w stopniu dostatecznym czyni więc zadość wymogom ustawowym stawianym rozprawom doktorskim i dlatego ponownie wnioskuję o kontynuowanie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora ks. mgr. Tomaszowi Pieczyńskiemu, a w szczególności o dopuszczenie go do publicznej obrony.

Adam Świeżyński

Warszawa, 15.06.2021

